

BALÁZS IMRE JÓZSEF IRODALOMTÖRTÉNÉSZ AZ IRODALMI HAGYATÉKOK PROGRAMSZERŰ FELDOLGOZÁSÁNAK FONTOSSÁGÁRÓL

Fontos lenne egy erdélyi irodalmi múzeum létrehozása

Erdélyi kitekintésű, kolozsvári központú irodalmi múzeumot kellene létrehozni, ugyanakkor rengeteg kívánnivalót hagy maga után az irodalmi hagyatékok megőrzése és feldolgozása, így fontos értékek kallódhatnak el, és kophatnak ki a köztudatból – mondta el a Krónikának Balázs Imre József irodalomtörténész. Az egyetemi oktató kifejtette, sokat tehetne a szakma, illetve az erdélyi kultúrafinanszírozás az irodalmi hagyatékok program-szerű feldolgozásáért, harminc évvel a rendszerváltás után már felhalmozódott az a tudásanyag és szakmai tapasztalat, amit nagyszabású vállalkozás foghatna össze.

» KISS JUDIT

– „Örülnek, ha Erdélyben erősebb lábakon állna az irodalmi hagyatékok megőrzése és feldolgozása – ha létrejönne például egy kolozsvári irodalmi múzeum. Ez a kérdés-kör egyre sürgetőbbé válik” – így nyilatkozott a Jelenkor irodalmi és művészeti folyóirat év végi kérdésére. Pontosabban milyen tekintetben lenne sürgős és fontos az irodalmi hagyatékok megőrzése, mi a legégetőbb tennivaló?

– Több, napi szintű tapasztalatom alapján tartom fontosnak egy új irodalmi múzeum létrehozását. Néhány, nemrég elhunyt erdélyi irodalmár, akiknek több mint húsz éven keresztül közeli munkatársa lehettem – Kántor Lajost és Horváth Andort említeném most közülük – hagyatéka, munkássága az erdélyi kultúra kiemelkedő értéke. Azon dolgozva diákok bevonásával, hogy hátrahagyott műveik, dokumentumaik a közönség számára hozzáférhetővé, kutathatóvá váljanak, számos gyakorlati, a tárolást, feldolgozást, publikálást gátló tényezőbe ütközöm, és ezt

Balázs Imre József: nemcsak a megőrzés a fontos, hanem a nagyközönség számára elérhető formában való tálalás

» A másik modellt a közel tíz éve alakult sepsiszentgyörgyi Erdélyi Művészeti Központ (Eműk) jelentheti: ez önkormányzati háttérrel, az állami kulturális politika és a kisebbségvédelmi szervezetek támogatásával tölt be a képzőművészet terén olyan funkciót, amelyet az irodalom kapcsán is körvonalazni kellene.

elsősorban intézményes problémának látom, egyáltalán nem a személyes szándékok és a hozzáállás jelenti az akadályt. A névsor sajnos hosszan bővíthető: Fodor Sándort, Egyed Pétert, Mózes Attilát, Lászlóffy Csabát, Bréda Ferencet és per-se Kányádi Sándort említeném azok közül, akik nemrég távoztak közülünk, s akiknek az életművéért, hagyatékuk program-szerű feldolgozásáért sokat tehetne a szakma, illetve az erdélyi kultúrafinanszírozás. Minden esetben, amikor a család, az örökösök – akár helyhiány, akár anyagi források szűkössége miatt – azzal szembesülnek, hogy nincs kialakult formája-útvonala a hagyatékok feldolgozásának és megőrzésének, a segítségükre kellene sietni, különben az erdélyi kultúra fontos értékei kallódhatnak el, és kophatnak ki a köztudatból. Egyéni megol-

dások születnek ugyan, de hiányzik a kiszámíthatóság, a tervezhetőség. Véleményem szerint ez olyan kérdés, amit az erdélyi közösségnek elsősorban önerőből, saját intézményes kereteket teremtve kellene megoldania, nem zárkózva el természetesen partnerségektől a közös célok elérése érdekében.

– Mit kellene tartalmaznia egy kolozsvári irodalmi múzeumnak?

– Egyik első munkahelyem a kolozsvári Szabédi-emplékház volt, akkor került az emplékházba megőrzésre Szabédi kézirat-hagyatéka mellé Méliusz József könyvtára és néhány személyes tárgya – és ott került elhelyezésre a Romániai Magyar Irodalmi Lexikon akkor még készülő kötetének munkaanyaga. 1999 júniusában írtam először A Hétben arról, hogy milyen lehetne egy erdélyi irodalmi múzeum koncepciója, a címe ez volt: A Szabédi-emplékház új szerepkörben, avagy mitől él egy irodalmi múzeum? A Szabédi-emplékházat az EMKE működteti, gyorsan kiderült viszont, hogy két-három további íróhagyaték befogadása után, az épület bővítésével sem sikerült megfelelő méretűvé alakítani és tervezett szerepének megfelelő, bővülő stábot toborozni a működtetésére. A klasszikus múzeumi struktúra mellett (kézirat-tár, könyvtár, médiatár, relikviatár, adattár) már 1999-ben arról beszéltem, hogy események, kiadványok, az életműveket a nagyközönség számára is népszerűsítő projektek tehetnék élővé a múzeumot.

– Egy erdélyi kitekintésű irodalmi múzeumnak is lenne létjogosultsága?

– Különbözőképpen vethető fel egy kifejezetten kolozsvári vagy egy erdélyi magyar irodalmi múzeum koncepciója: ha a kolozsváriságára összpontosítanánk, akkor ennek nyilván a román és a német kulturális örökség is része kellene hogy legyen – ebben a magyar kultúra valószínűleg mellékszerepet töltené be. Bevallom, én a magyar hagyatékok kérdését éreztem megoldatlannak, és eleve erdélyi kitekintésű múzeumra gondoltam, kolozsvári központtal.

– És kinek kellene elsősorban ezzel foglalkoznia, konkrét lépéseket tennie?

– Többféle modellt el lehetne képzelni. Ha a kutatási, akadémiai dimenzió felől közelítjük meg a kérdést, akkor a Kolozsvári Akadémiai Bizottság (KAB) vagy az Erdélyi Múzeum-Egyesület is fontos partnere lehetne egy ilyen intézménynek – egy ilyen koncepciótervet (Erdélyi Magyar Irodalmi Intézet) is készítettem egyébként 2006-ban, amelyet megmutattam az akkor még csak körvonalazódó Kolozsvári Akadémiai Bizottság döntéshozóinak. Végül a KAB profilja más irányban alakult, számomra is egyéb kutatási projektek kerültek előtérbe. De azt gondolom, annak a tervnek is számos aktuális mozzanata van. A másik modellt a közel tíz éve alakult sepsiszentgyörgyi Erdélyi Művészeti Központ (Eműk) jelentheti: ez önkormányzati háttérrel, az állami kulturális politika és a kisebbségvédelmi szervezetek hathatós támogatásával tölt be a képzőművészet terén ahhoz hasonló funkciót, amelyet az irodalom kapcsán is körvonalazni kellene. Bármelyik opció valószínűleg, azt hiszem, egy ilyen méretű vállalkozás elképzelhetetlen az egyetemi szféra, a doktori és posztdoktori szintű kutatások bevonása nélkül, hiszen a kutatói utánpótlás és a szakszerűség az egyetemi kutatások során alakul ki.

– Az irodalmi hagyatékok megőrzése és feldolgozása kinek a hatásköréhez tartozna?

– Mindegyik rész munkakörhöz szakemberekre van szükség: végső soron irodalomtörténészek, könyvtárosok, muzeológusok együttműködésére, hiszen nem csupán maga a megőrzés a fontos, hanem a nagyközönség számára elérhető formában való tálalás, a publikálás, illetve az oktatási folyamatokba való beépítés is. Úgy hiszem, harminc évvel a rendszerváltás után már felhalmozódott az a tudásanyag és szakmai tapasztalat, amit egy ilyen nagyszabású vállalkozás összefoghatna.

Egyedüli romániai társulatként vesz részt a szatmári színház a MITEM-en

» KRÓNIKA

Hetedik alkalommal rendezi meg a budapesti Nemzeti Színház a MITEM-et, a Madách Nemzetközi Színházi Találkozót, az idei seregszemlére 15 országból 19 produkció érkezik, a szatmári Harag György Társulat Romániából egyedüli résztvevőként lesz jelen. A társulat Szócs Géza fikciós történelmi drámája alapján magyar nyelven először színpadra vitt Raszputyinnal lép fel a találkozón, az előadást Sarder Tagirovsky rendezte. A nemzetközi seregszemle programját hétfőn Budapesten jelentette be Vidnyánszky Attila, a Nemzeti Színház vezér-

» Nem pusztán határokon átívelő, magyar-magyar, vagy közép-európai merítésű seregszemle, hanem valóban a kontinens fontos színházi fesztiválja a MITEM.

igazgatója, a MITEM alapítója, a rendezvényen jelen volt Bessenyei-Gedő István, a Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulatának művészeti igazgatója is, valamint több ország külképviseletének és kulturális intézetének képviselője is, köztük Románia budapesti nagykövetsége részéről Gabriel Kohn miniszteri tanácsos, helyettes misszióvezető, aki külön gratulált az előadás sikeréhez.

„A budapesti Nemzeti Színház által szervezett MITEM Magyarország egyetlen, valóban nemzetközi jelentőségű színházi fesztiválja abban az értelemben, hogy Európa, sőt Eurázsia egészéből válogatja meghívot-

taikat. Nem pusztán határokon átívelő, magyar-magyar vagy közép-európai merítésű seregszemle, hanem valóban a kontinens fontos színházi fesztiválja, amely a világszínház legnagyobb jelentőségű műhelyeit és alkotóit vonultatja fel évről évre” – mondja Bessenyei-Gedő István, a Harag György Társulat művészeti igazgatója. Hozzátette, egy ilyen merítésbe bekerülni a szatmári társulatnak jelentős szakmai előrelépés, különösen annak tükrében, hogy valóban nemzetközi jelentőségű seregszemlére utoljára a rendszerváltás előtti években jutott csak el a társulat (igaz, akkor alakítási díjat is nyert

Elekes Emma Prágában). Sok évtizedes viszonylagos elszigeteltség után kapcsolódott be először a nemzetközi színházi vérkeringésbe a társulat 2016-ban, amikor először jutottak el ugyanerre a fesztiválra Visky András Pornó – Feleségem története című drámájával, a szerző rendezésében. „Ez a mostani alkalom azonban az előzőhöz képest is nagyon fontos a számunkra, amennyiben ezúttal sokkal népesebb közönség előtt, a Nemzeti nagyszínpadán mutatkozhat meg a Harag György Társulat olyan produkcióval, amely a társulat művészeinek elsőpró többségét vonultatja fel” – fogalmazott Bessenyei.